

na scepsis bij renovatieplan Torengarage

Waardering met Berlagevlag

voor Bouwburo (FAD) en Monumentenzorg (REO)

Herkennt u de volgende situatie? Iemand heeft een fantastische idee. Maar in de omgeving wordt geroepen: "Dat wordt niks job. Daar krijg je de handen niet voor op elkaar. Vergeet het maar."

En toch is het idee heel goed. De moeite waard om voor te knokken. Om steeds maar weer uit te leggen wat de bedoeling is. En zowaar, de een na de ander begint er ook iets in te zien. Maar pas als het is uitgevoerd, zie je hoe goed het idee ècht was. En wordt de waardering algemeen.

Zo ongeveer ging het in zijn werk bij de renovatie van de Torengarage. Twee collega's maakten zich sterk voor het idee door toepassing van ongebruikelijke materialen zoveel mogelijk van het oorspronkelijke ontwerp terug te halen. Dat waren Walter van Nieuwland (architect bij het Bouwbureau van de FAD) en Jaap 't Hart (hoofd Monumentenzorg bij REO). De welstandscommissie, die bouwplannen beoordeelt, was aanvankelijk tegen de voorstellen die waren gepresenteerd. Walter en Jaap hebben hun voorstellen her en der uitvoerig moeten toelichten. Uiteindelijk werden deze aanvaard. Maar ondertussen ging Jan en alleman zich ermee bemoeien. Het werd wat je noemt een publieke discussie.

Kwaliteit

"Een prima zaak, die discussie", vinden Walter en Jaap achteraf. Want waar ging het om? Dat was de kwaliteit van het gebodene: een karakteristiek gebouw, midden in de stad.

"Bouwen en renoveren in een bebouwde omgeving geeft een bepaalde verantwoordelijkheid. Je voegt iets toe aan de stad", verklaart Walter van Nieuwland. "Daarom zijn we blij dat die discussie er is geweest. Dat moeten we blijven volhouden, het praten

over de vraag hoe je op een verantwoorde wijze omgaat met monumenten. Dat kan op een passieve manier door een gebouw alleen zoveel mogelijk in stand te houden. Maar je kunt ook de gelegenheid benutten om de oorspronkelijke architectuur weer boven water te krijgen. Bij de Torengarage was in de loop van de tijd door allerlei aanpassingen nogal ingegrepen in het gevelbeeld. Dat markante beeld wilden we zien terug te krijgen. Bij dat streven hebben we ons nogal kwetsbaar opgesteld, vanuit de overtuiging dat ons voorstel heel goed verdedigbaar was. Uit oogpunt van architectonische kwaliteit was dit volgens ons binnen de technische en financiële voorwaarden de beste oplossing."

Voorbeeld

Uiteraard heeft het Walter en Jaap goed gedaan dat zij bij een commissie van leken, want

dat is een raadscommissie per slot van rekening, waardering kregen voor hun plan. Helemaal leuk was dat het bestuur van de Berlagestichting, waarin deskundigen op het gebied van architectuur zitten, publiekelijk een blijk van waardering gaf met het toekennen van de Berlagevlag. En als klap op de vuurpijl is het project genomineerd voor de nationale staalprijs 1992. Al met al kan dit voorbeeld wellicht een bron van inspiratie zijn voor anderen die bezig zijn met bouwen, of voor collega's die zich bezig houden met kwaliteit. Volgens Walter en Jaap heeft de aanvankelijke scepsis van de welstandscommissie er toe geleid dat ze zich bij het nemen van proeven nóg scherper opstelden in het beoordelen van het eindresultaat.

"We waren zelf zo kritisch mogelijk om zeker te zijn dat we er alles aan gedaan hebben het aspect 'kwaliteit' zo goed mogelijk te behartigen."

Geschiedenis

Om duidelijk te maken wat nu zo creatief was aan de voorstellen voor de renovatie vertelt Jaap 't Hart iets over de voor geschiedenis van het gebouw, dat vanwege de bijzondere architectonische kwaliteiten op de rijkslijst van beschermde monumenten prijkt.

In 1930 werd het gebouwd als parkeergarage. In die tijd was de auto nog nauwelijks in het stadsbeeld aanwezig. Laat staan dat er parkeergarages waren. De architect, ir. Jan Greve, stond dus voor de opgave een gebouw te ontwerpen waarvan nog geen voorbeeld bestond. Van buitenaf zou je de functie van het gebouw moeten herkennen. Dat bereikte de architect door het toepassen van langgerekte raamstroken. Deze raamstroken, die het gebouw een dynamisch uiterlijk geven, zorgen er ook voor dat de garage minder plomp en volumineus oogt.

De Berlagevlag moest bij het maken van deze foto nog woren gehesen op de torengarage. Maar een draagspeld in de vorm van een mini-vlag prijkt al vast op de revers van architect Walter van Nieuwland, die samen met Jaap 't Hart met de Berlagevlag werd beloond vanwege de fraai uitgevoerde renovatie van het gebouw.

Het werd een heel 'klantvriendelijke' parkeergarage. Er waren allerlei faciliteiten, zoals een remmencontrole-toestel, hogedruk-sputten en hefbruggen. Ook aan de (privé-) chauffeurs was gedacht. Voor hen was er een keurig ingerichte kantine, met leestafel en radiotoestel. Hier vermaakten zij zich tijdens het lange wachten op 'meneer'. Kortom, het gebouw was zijn tijd ver vooruit. Het was bovendien de eerste gestapelde parkeergarage van Europa.

Helaas: het liep voor geen meter. Al in 1931 werd het gebouw verkocht aan de RIVA (Reparatie Inrichting Voor Automobielen). Er kwam een showroom bij en tot diep in de jaren tachtig werden er auto's gerepareerd. Toen gaandeweg de binnenstad minder bereikbaar werd en de RIVA bovendien wilde uitbreiden, kwam een ruiltransactie tot stand met de gemeente. Op dat moment paste een parkeergarage in de binnenstad weer uitstekend in het parkeerbeleid van de gemeente. Dat betekende: terug naar de oorspronkelijke functie.

Andere eisen

Uiteraard zal de garage veel intensiever worden gebruikt dan in de jaren dertig. Er is nu plaats voor maximaal 400 auto's. En reken maar dat die er op koopavonden ook staan. De vereiste ventilatie zou te vergelijken zijn met de ventilatie van 400 woningen. Ook zijn er inmiddels heel andere eisen op het gebied van luchtverversing en brandveiligheid. "Wil je dan goed kunnen ventileren, dan zouden er overall enorme ventilatiekanalen moeten komen en afzuigunits op het dak. Dat vond ik zonde van het oorspronkelijke ontwerp", vertelt Walter van Nieuwland. "Het gebouw zou er door ontsierd worden. Zo'n ventilatiesysteem vergt veel energie. Dat zou een grote investering vragen, maar het scheelt ook een stuk in de exploitatie."

Jaap 't Hart valt hem bij. "Het zou een enorme aantasting van het interieur hebben bete-

kend. Dat zou er dan uitzien als een soort machinekamer. En de bouwsels op het dak zouden het aanzicht van de buitenkant bederven. Daarom heb ik Walter van harte gesteund bij het zoeken naar een andere oplossing."

Walter vond die oplossing in het vervangen van al het glas door geperforeerd staalplaat (zeg maar: staal met gaatjes). Daardoor ontstond een natuurlijke ventilatie. Door de gevel voldoende open te laten, ontstaat een constante luchtstroom door het gebouw, die de uitlaatgassen naar buiten voert. De nieuwe gevel kreeg de vroegere onderverdeling van kleinere ramen terug, een maat die goed bij het gebouw past.

"Toen ik met dat idee aankwam -staalplaat in een rijksmonument- kon niemand zich daar wat bij voorstellen", vertelt Walter. "Staalplaat gebruik je om onbewoonbaar verklaarde woningen mee dicht te zetten of om te voorkomen dat het gebouw wordt gekraakt. Daar ga je toch geen monument mee opknappen. Door toepassing van de juiste perforatie, de juiste mate van glans, de juiste kleur en detailering kan je echter bereiken dat staalplaat er uitziet als glas. En dat kon niemand zich voorstellen. Een bijkomend voordeel is dat staalplaat beter bestand is tegen vandalisme."

Spannend

Om niet alleen anderen, maar ook zichzelf te overtuigen van de toepasbaarheid van geperforeerd staal, liet Walter verschillende proefelementen plaatsen. Hij wist dus al dat het beoogde effect zou worden bereikt. Maar toch was het een spannend moment toen de steigertoren naar beneden gingen en het gebouw zichtbaar werd.

"Ik zat op het terras van Florentia om het gade te slaan", herinnert Walter zich. "Naast mij zaten twee mannen, waarvan ik er een hoorde zeggen: 'verrek, het is toch glas'. Dat was leuk om te horen."

Dat de Torengarage is voorgedragen voor de staalprijs,

Vlag in top

Om aandacht te vragen voor bijzondere projecten en initiatieven op het gebied van architectuur introduceerde de Berlagestichting in 1991 een nieuw instrument: de Berlagevlaggen. Voor 1992 heeft het bestuur van de Berlagestichting twee projecten uitgekozen waarvoor de vlag in top zal gaan: de gerestaureerde Torengarage en een woningbouwproject aan de Dedemsvaartweg. Bij de toekenning van de Berlagevlaggen wordt met name gekeken naar waardevolle resultaten van het omgaan met gebouwen en met de stad.

Over de Torengarage schrijft de jury het volgende.

De parkeergarage aan de Torenstraat, ontworpen door architect Jan Greve, was in de tijd van zijn ontstaan (1930) een novum. Niettemin verloor het gebouw al gauw zijn oorspronkelijk functie van openbare parkeergarage. Jarenlang heeft het bedrijf Riva het markante gebouw, waaraan de over vijf verdiepingen doorgaande spiraal duidelijk afleesbaar is, gebruikt als autostalling. Dank zij het doortastend optreden van de gemeentelijke overheid -waarbij in persoon Jaap 't Hart, hoofd van de afdeling Monumentenzorg van de dienst Reo, moet worden genoemd- is de garage niet alleen bewaard gebleven maar ook op zodanige wijze gerestaureerd en voorzien van nieuwe functies dat voor gebouw en omgeving kan worden gesproken van een waardevolle bijdrage aan de vernieuwing van de stad.

Bij de restauratie is architect Walter van Nieuwland pragmatisch, maar met gevoel te werk gegaan. Om aan de huidige eisen op het gebied van ventilatie te kunnen voldoen is het glas uit de lange strookvensters vervangen door geperforeerde staalplaat. Opmerkelijk is dat hierdoor het oorspronkelijke gevelbeeld op minimale wijze is aangetast. De vroegere showroom is verbouwd tot Grand Café. Met de naamgeving Greve laten de gebruikers hun waardering voor de oorspronkelijke ontwerper op treffende wijze doorklinken. De Berlagevlag gaat in top voor dit actieve beleid met jonge monumenten.

uitgeleefd door de branchegroep Staalbouw, is iets wat veel mensen niet begrijpen. "Het is toch alleen maar beton en glas", menen ze. En dat is nu juist het effect dat Jaap en Walter voor ogen hadden. Maar eer ze anderen ervan hadden overtuigd dat dit kon, hebben ze moeten praten als Brugman. Walter van Nieuwland: "Als het eindresultaat goed is, dan besef je dat het allemaal de moeite waard is geweest. Dat zet je ertoe ook in andere gevallen te blijven vechten voor dingen waarvan je vindt dat ze goed zijn en niet de weg van de minste weerstand te kiezen. Als we dat bij de Torengarage hadden gedaan, dan hadden

we nu niet dit resultaat gehad."

Jaap 't Hart heeft nog een slotopmerking. "Het blijkt dat bij ideeën die aanvankelijk weerstanden oproepen samenwerking binnen het gemeentelijk apparaat, dwars door de diensten heen, perfecte resultaten kan hebben. Zoek die medestanders op en durf je nek uit te steken. Het leidt in veel gevallen tot goede oplossingen en prima resultaten."